

A

DEMOKRATISMUSRÓL

DR WOLFNER PÁL

ELŐADÁSA

A „JÖVŐ” SOCIALISTA MUNKÁSKÉPZŐ

EGYESÜLETBEN.

A „Jövő” szocialista munkásképző egyesületben **Dr. Wolfner Pál**, a „Társadalomtudományi Társaság” munkástanfolyamainak vezető titkára nem rég előadást tartott a demokratismusról. Mivel ez a kérdés most rendkívül aktuális, helyesnek tartjuk, hogy ezen előadás főbb pontjait ismertessük. Megjegyezzük, hogy **Dr. Wolfner Pál** nem tartozik a szabadelvű párthoz.

**A terézvárosi szabadelvű párt
intéző-bizottsága.**

A DEMOKRATIZMUSRÓL

A társadalomtudomány legérdekesebb feladatai közé tartozik a jelen fejlődés irányainak vizsgálása. Míg a politikai életben nyugodt és objectiv politika úgyszólván lehetetlen és a pártok jelszavai majdnem mindenütt háttérbe szorítják a tulajdonképeni lényeket — a tudomány minden melléktekintet nélkül adja meg a választ a felmerült kérdésekre. És a tudomány — elsősorban pedig a mi tudományunk, a sociologia szempontjából valamilyik jelszónak tetszetős vagy hangzatos csengése nem jön tekintetbe, egyedül és kizárólag azt vizsgálja, hogy a fejlődés nagy törvényei mint magyarázzák meg azt a folyamatot, a mely szemeink előtt történik.

Ők azt óhajtották, hogy ilyen szempontból, előadásaimé megszokott szempontjából, fejtssem ki Önök előtt azt a társadalmi mozgalmat, mely itt Budapesten a „demokrácia”, a „demokratismus” neve alatt látszólag évről-évre erősödik. Ez a feladat nem nevezhető könnyűnek. Képzettebb és öregebb sociologusok, mint én vagyok,

úgy hiszem az első pillanatra zavarba jönnének, ha erről a sajátságos jelenségről nyilatkozniuk kellene. Az ellentétek egész sora ragadja meg figyelmünket, és ezek az ellentétek első pillanatra szinte megmagyarázhatatlanok. Hasztalanul keressük a közös gazdasági, politikai vagy bármilyen más alapot, a mely azon különböző elemeket egyesíthetné, a kik a demokrata szervezetekben tényleg egyesülnek. Személyes szempontoknak belevegyülése ezen előadásba természetesen teljesen távol áll tőlem, nem is volnának érdekesek — de előbbi állításom igazolására néhány tényt mégis fel kell hoznom. Látunk a demokrata mozgalom élén olyanokat, a kik a klerikalizmus, a feudális és agrár mozgalom ellen a késhegyig menő harcot hirdetik, másrészt ugyanezen vezetőségben helyet foglalnak olyanok is, a kik magánéletükben oly napilapot igazgatnak, a mely — az általános köztudat szerint — éppen a feudális, mindenesetre az agrárius, bizonyos tekintetben a klerikális, kétséget kizárólag az antisemita tendenciák szolgálatában áll. Vagy vegyünk egy másik esetet. A demokratizmus bizonyos időközökben, folyóirataiban és más helyeken antikapitalista hangokat hallat, ámde ugyanazon időben nagy és tipikus kapitalista vállalatok vezetőembereit küldi le a községi képviselőtestületbe. Hogy tudjak mindent megmagyarázni? Ha fejlődési irányokról beszélünk, első dolgunk mindig az, hogy tisztában legyünk azokkal a tényezőkkel, azokkal az elemekkel, a melyek a mozgalom alapját képezik és megkeressük az érdekközösséget, a mely egyesíti őket. De vajjon milyen elemekkel van itt dolgunk? És milyen solidaritás tartja össze őket? A kapitalista gazdasági rendnek védői-e vagy

támadói? Helyeslik-e a klerikális eszméket, avagy küzdenek ellenök. Összefér-e elveikkel a feudális, agrárius, rendi érdekek támogatása vagy sem? Személyi alapon ezekre a kérdésekre választ nem tudunk kapni. Egy lépéssel tehát tovább kell mennünk és körülbelül ezt mondunk. „Látjuk, hogy a demokrata-párt egészen különféle elemeket tud egyesíteni, a melyek között érdekközösség különben nincsen. És mégis mindnyájan találkoznak a demokratizmusban. A demokratizmus lényegében kell tehát ennek a nagy, összeolvasztó erőnek lenni, a mely minden egyebet a háttérbe tud szorítani. A következő, logikus kérdés tehát az lesz — mi ez a demokratizmus?

Ez az a pont, tisztelt hallgatóim, a melyre különös figyelmüket föl kell hívnom.

Történeti fejlődési folyamat-e a demokratizmus? Volt és van-e része az osztályharcokban, a melyeket a múlt század történetében világosan meg tudunk különböztetni? Megfelel-e valamelyik osztály mozgalmának? Ezek azok a kérdések, a melyekre válaszolnunk kell, és ez a válasz, az összes körülmények figyelembevételével, határozottan tagadó lesz.

A tizenkilencedik század második felében, hogy régibb időre ne menjek vissza, két osztályharc folyik párhuzamosan, míg a század végével az egyikből támadó harc helyett védelmi harc lesz. A középosztály, más néven a polgárság, 48 után majdnem mindenütt elére céljait és belekerül azon társadalmi és gazdasági keretekbe, amelyeket a század első felében a proletariátussal együtt ostromolt, a melyeken a proletariátus még mindig kívül van. A középosztály politikai és gazdasági

programmja — íme ez a liberalizmus, a minthogy a nevezett proletariátus gazdasági programja ismét a socializmus. Ez a két jelszó megfelel a tényleges fejlődésnek. Ha valaki azt mondja, liberális vagyok – ismerem egész gazdasági és politikai meggyőződését. Tudom, hogy híve az egyén szabad érvényesülésének, hogy nem tűri az állam beavatkozását a termelésbe, hogy barátja a parlamentarizmusnak, az esküdtszéknek, stb. stb. Ha valaki azt mondja, szocialista vagyok, ismét tudom, hogy ő éppen ellentétben az előbbi felfogással, nem tartja az egyén feltétlen szabadságát helyesnek, követeli a termelési eszközök államosítását, az általános választási jogot, stb. De mind a két álláspont egy önmagában befejezett rendszer a melynek minden követelménye logikusan következik a rendszer alapjától.

Ámde ezen két program teljesen kizár egy harmadikat, — a demokratizmust, a mely nem felel meg sem a középosztály, sem a proletariátus történelmi mozgalmának, hanem a kettő között tapogatózik és hol az egyiknek, hol a másiknak elveiből próbál valamit a maga számára kihasítani, a nélkül, hogy bármelyikkel is el merné vállalni a közösséget. Annak idején, a mikor ez a jelszó először került forgalomba, ez még lehetséges és megmagyarázható volt — ma már, úgy hiszem, mindenki, a ki az utolsó ötven év történetét átgondolja, azonnal be fogja látni a demokratizmusnak, mint külön pártalapnak, teljes tarthatatlanságát.

Azt mondtam, hogy annak idején ez lehetséges volt. Csakugyan, ötven esztendővel ezelőtt találkoztunk Párisban, Berlinben vagy Bécsben kis demokrata töredé-

ekkel, de jellemző, hogy Nyugat-Európában az utolsó évtizedek alatt ez a jelszó majdnem nyomtalanul eltűnt. A francia demokraták már 49-ben érintkeznek és egyesülnek a szocialistákkal. A német demokratizmus utolsó, hatalmas oszlopa — az öreg Mommsen — közvetlenül halála előtt mélyen megindító szavakkal fordul csekély számú elvtársaihoz és reámutatva az agrárius és feudális hatalmak újult erejére, már csak egyben találja a reményt, azokban a hatalmas szervezett tömegekben, a melyek komor nyugalommal lépik el Berlin utcáit és halkan zümmögik a dalt a boroszlói temetőről, a melyben az az egy nyugszik, ki fegyvert adott kezükbe. Valóban a boroszlói sírjában pihenő Lassalenak szomorú elégtételül szolgálhat, hogy az a párt, mely őt legjobban üldözte, halála után kénytelen a szocializmusban szövetségest keresni. A szomszéd Ausztriában a kis demokrata töredék szintén megszűnt. Pernerstorfer a szocialistákhoz ment, a volt demokrata elvtárs, Lueger Károly a klerikálisoknak és antisemitáknak lett vezére. Az utolsó demokrata, Kronawetter Ferdinánd pedig magányos ember lett, a ki magányos utakon halad. Egyszóval, a demokratizmus mindenütt csődöt mondott.

És ez egészen természetes is. Ötven esztendővel ezelőtt az osztályérdekek még nem voltak végleg tisztázva és elkülönítve. A középosztály és a munkásság érdeke még sok helyen összeesett egymással, együtt harcoltak a közös ellenség, a rendi osztályok ellen. A marxizmus, a maga világos, éles distinkcióival még nem hozott ezekbe a kérdésekbe világosságot. Lehetséges volt, hogy a két osztály között bizonyos átmenetek létesülje-

nek, hiszen maga a szocializmus ez időben úgyszólván még csak phantastikus utópiákat jelentett. A fejlődés ezen stádiumában sokan, a kiket a középosztály liberalizmusa nem elégített ki, a radikálisabb „demokrata” nevet vették fel. De jól jegyezzük meg, ez a bizonytalanság csak addig tart, a míg a hatvanas és hetvenes esztendőök alatt a középosztály és a proletariátus érdek elkülönítése történik. Mihelyest a demokrata töredékek ezt felismerik, mindenütt választaniuk kell. És választanak is. Egyik részük a szabadelvű polgársághoz csatlakozik, másik részük a szocialista munkássághoz — a demokratizmus, mint külön jelszó, elveszítette létalapját.

A fejlődésnek törvényei egyetemes jellegűek és Budapestre sem állíthatunk fel külön szabályokat. Ha a demokratizmus mindenütt lehetetlen, ha sehol sem felel meg tényleg létező érdekeknek — nálunk is ez az igazság. És akkor nem marad más hátra, mint megmagyarázni, hogy miért tud mégis ez a jelszó nálunk érvényesülni.

A felelet készenfekvő. Aktuális célokra, községi és hasonló politikára, a „demokratizmus” pompásan beválik. Mivel nem áll pozitív fejlődési alapon, egyik irányban sincsen elhatárolva, mindenki csatlakozhatik hozzá, bármilyen nézetei legyenek is. Közjogi vagy gazdasági ellentétek nem juthatnak egymással összeütközésbe, mert hiszen a demokratizmus nem foglal alapvető kérdésekben állást. Mindenki megtalálja benne azt, a mit keres, mert mindenkinek szabad tetszésére van bízva, hogy mit kereshet benne. Az egyik kerületben függetlenségi, a másik kerületben szabadelvű, egy helyen a fenálló gazdasági

rendre támaszkodik, más helyen ismét szocialista elvekkel kaczerkodik, egységes, önmagában megálló azonban sehol sem. Az elnevezés pedig tetszetős és csábító. Sokan, a kik a szabadelvűség kormányparti — vagy mondjuk magyarán — mameluk jellegétől idegenkednek, a kik a szocialismus merev következtetéseitől fáznak, bizonyos belső meglegedéssel vallják magukat demokratáknak, mert nem gondolkoznak a lényeg fölött, nem kérdik, hogy elveik voltaképen mit is jelentenek — meglegszenek azzal, hogy ők demokraták.

Ámde ha a demokratismusnak ily módon be is válik aktuális politikai jelszónak, mi, kik a tudomány és igazság szempontjából vizsgáltuk, nem fogadhatjuk el. És ha most mégegyszer végiggondoljuk az imént elmondottakat, álláspontunkat talán a következőkben foglalhatjuk össze:

„Az a mozgalom, a mely minálunk a demokratismus neve alatt folyik, nem bír olyan gazdasági vagy más alappal, a mely valamely történelmi mozgalmaknak előfeltétele. Feltétlen bizonyossággal mondhatjuk tehát, hogy minálunk is meg fog szünni éppen úgy, mint a hogy mindenütt megszűnt. És éppen ezért mint komoly, fejlődési iránynyal nem is foglalkozhatunk vele.”